

باسمه تعالی

عنوان:

بررسی میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه های استانی: مطالعه موردی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی

*۱- بهروز خضولو- کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی - سمت: کارشناس ارشد آموزش بهره برداران مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی سازمان جهادکشاورزی استان آذربایجان غربی

- آدرس پستی: استان آذربایجان غربی- ارومیه - خیابان مدرس - خیابان ارم-کوچه هفتم- ۶ متری اول- پلاک ۷-

کدپستی ۵۷۱۳۹۱۵۷۳۸

- تلفن تماس: ۰۴۴۱۳۴۶۷۱۵۵/۰۹۱۴۳۴۷۸۲۹۱

- آدرس پست الکترونیکی: bkhezerloo@hotmail.com

۲- دکتر لطفعلی ناصری- استادیار دانشکده کشاورزی دانشگاه ارومیه

۳- دکتر سید جمال فرج اله حسینی- دانشیار دانشکده کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی- واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده:

تحقیق حاضر تحت عنوان بررسی میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی به مطالعه و بررسی انتظارات، علائق، خواسته ها، میزان رضایت و انگیزه بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیما پرداخته است. جمعیت نمونه تحقیق را ۵۲۱ روستایی زن و مرد از روستاهای استان آذربایجان غربی تشکیل داده است که به روش نمونه گیری چند مرحله ای، از ۳۲ روستای استان انتخاب شده اند. روش تحقیق مطالعه حاضر، علی-ارتباطی از نوع همبستگی (همخوانی)، پیمایشی و کاربردی بوده و از پرسشنامه به عنوان اصلی ترین وسیله جمع آوری اطلاعات استفاده شده است. همچنین در تجزیه و تحلیل آماری علاوه بر آمار توصیفی شامل فراوانی مطلق، انحراف معیار، نما، میانگین و ... از آمار استنباطی شامل آزمون من-وایت نی، آزمون کروسکال-والیس و تحلیل عاملی بهره گرفته شده است. نتایج بدست آمده از تحقیقات میدانی بیانگر آن است که بیش از ۸۱ درصد روستاییان بیننده برنامه های کشاورزی شبکه استانی بوده و ۴۵/۳ درصد آنان برنامه های کنديبولی و کنديميز را به عنوان اولویت دوم برنامه ها ذکر کرده و میزان رضایت خود را در حد متوسط به بالا بیان کرده اند. متغیرهای میزان رضایت از برنامه ها، کیفیت دریافت تصاویر برنامه ها، انگیزه اصلی بهره مندی از برنامه ها، نیازهای آموزشی برنامه ای و استفاده از شبکه های مختلف بر میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی مؤثر بوده اند.

همچنین نتایج حاصل از تحلیل عاملی عوامل مؤثر بر میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی بیانگر وجود ۴ عنوان سازه به شرح ذیل می باشد: سازه ویژگیهای فردی، سازه انگیزشی، سازه اقتصادی و سازه فنی. در پایان بر اساس نتایج تحقیق پیشنهادات چندی در خصوص برنامه های مورد علاقه مخاطبین روستایی و زمان پخش آنها، دانش بومی، تنوع در برنامه ها و ارزشیابی مستمر برنامه ها ارائه شده است.

واژگان کلیدی: بهره مندی، روستاییان، کشاورزی، شبکه استانی سیما، آذربایجان غربی.

که وسایل ارتباطی با پخش اطلاعات و معلومات جدید به موازات کوشش معلمان و استادان، وظیفه آموزشی انجام می دهند و دانستنی های علمی و فرهنگی و اجتماعی دانش آموزان و دانشجویان را تکمیل می کنند. (معمدنژاد، ۱۳۷۱)

نظرات جدیدتر مربوط به ارتباط جمعی معتقد است که در هر مجموعه از پیام سهم این وظایف در هر کدام متفاوت است. به عنوان مثال، حتی در بسیاری از پیامهای آگاه کننده (خبری) می توان آثار سرگرم کنندگی و آموزشی را نیز دید اما در چنان پیامی تفوق و برتری با وظیفه آگاه کنندگی است. ولی علیرغم چنین تفسیرهایی، هنوز نیز سازمان ملل متحد در انتشار سالنامه های آماری مربوط به ارتباطات، تفکیک مذکور را رعایت می کند. (محسنیان راد، ۱۳۷۲)

نظام های سخن پراکنی در دهه های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ با ورود تلویزیون به صحنه دگرگونی بنیادی یافت. تجربه پخش تلویزیونی در دهه ۱۹۳۰ در بریتانیا و ایالات متحده امریکا آغاز گردید در سال ۱۹۵۰ تنها ۱۰ درصد خانه ها در بریتانیا دارای گیرنده تلویزیون بودند. اما تا سال ۱۹۶۳ فقط ۱۰ درصد خانه ها تلویزیون نداشتند. در ظرف مدت کوتاهی در حدود ۱۵ سال تلویزیون به صورت یکی از مهمترین رسانه های انتقال فرهنگی در بریتانیا و سایر جوامع صنعتی غرب درآمد. فرستنده تلویزیون مرکز ارومیه اولین مرکز شهرستانی بود که در ۱۸ مرداد ماه ۱۳۴۷ گشایش یافت و برنامه های خود را در ارومیه بر روی کانال ۵ پخش میکرد. مرکز جدید صدا و سیمای آذربایجان غربی که یکی از مجهزترین مراکز موجود در کشور میباشد در تاریخ ۸۱/۵/۹ افتتاح شده است.

با این توضیح و با توجه به پیشرفت روزافزون علوم و تکنولوژی و نیاز بیشتر به استفاده از راهبردهای جدید و بدیع لازم است هر جامعه ای در پی یافتن شیوه های جدید دستیابی به آخرین تکنیکها و روشها و یا انطباق آنها با شرایط خاص خود باشد. حکومتهای مردمی کشورهای جهان سوم همواره در پی یافتن شیوه های آموزشی ویژه ای هستند که خانوار روستایی را با توجه به ساخت فرهنگی آن به صورت مجموعه ای واحد تلقی کند و آموزش را برای کل این مجموعه لازم و ضروری بدانند. بدین لحاظ یکی از مسایل عمده در توسعه روستایی نحوه ارتباط با روستایی و نهایتا ارائه رهنمودها و اطلاعات لازم جهت قرار دادن روستا در مدار توسعه است.

تمامی کشور ها به نحوی با مساله توسعه درگیرند و بدین ترتیب ناگزیر به مقوله استفاده از وسایل ارتباط جمعی و نقش آن در توسعه میباشند. با این وصف نظام وسایل ارتباط جمعی از پیچیدگی خاصی برخوردار است و هر کدام از این وسایل دنیای خاص خود را دارد.

با این حال پس از گذشت نزدیک به ۴۰ سال از پخش اولین برنامه تلویزیونی استان هنوز برنامه ریزان برنامه های تلویزیونی نتوانسته اند تصویری جامع از نیازهای مخاطبین (جامعه روستایی) را ارائه دهند، با توجه به اینکه پیشرفت تکنولوژی و پیدایش رسانه های گروهی از جمله رادیو و تلویزیون بخصوص تلویزیون که در حال حاضر آموزش را با شکل تازه ای و با مقیاس بسیار وسیعی عرضه میدارد تحول شگرفی در نظام آموزشی سنتی بوجود آورده و ارائه آموزش انبوهی را بنحو مطلوبی امکانپذیر ساخته است.

در راستای توجه به مسایل اجتماعی و فرهنگی روستایی سازمان صدا و سیما با توجه به رسالتی که در زمینه توسعه روستایی دارد جهت ایجاد ارتباط لازم با روستاییان و ارتقای سطح آگاهیهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آنها اقدام به تهیه برنامه هایی از طریق تلویزیون برای روستاییان مینماید. اما در کنار فعالیتهایی که به منظور توسعه دامنه انتشار و تولید برنامه های صدا و سیما استانی صورت می گیرد، باید برای ارزیابی نیازهای مخاطبان و نقطه نظرهای آنان در مورد کاربرد این وسیله ارتباطی جایگاهی در نظر گرفت. به عبارت دیگر به منظور استفاده از نقطه نظرات روستاییان و انتظارات آنها در تهیه هرچه بهتر این برنامه ها و پخش آنها در آینده بایستی ارتباط دو سویه ای با آنها داشته باشیم تا به پایداری و تداوم رابطه خود با بینندگان امیدوار بود. با بررسی تهیه، تولید و پخش برنامه های شبکه استانی سیمای

مرکز آذربایجان غربی و هماهنگی آن با نقطه نظرات و انتظارات جامعه روستایی، دیدگاهها و افقهای تازه ای می توانیم بگشاییم.

در ابتدای پیدایش پژوهشهای تجربی ارتباط جمعی، تفکر در باب آثار کوتاه مدت رسانه‌ها به افزایش علاقه‌مندی نسبت به طرح منافع وسایل ارتباط جمعی برای مخاطبان اضافه شد. به نظر کاتز^۱ و همکارانش، چنین مطالعاتی به خوبی در مجموعه آثار مشترک لازارسفلد،^۲ استنتن^۳ در سالهای ۱۹۴۴، ۱۹۴۹ و ۱۹۴۲، هرزوغ^۴ (۱۹۴۲ سال در مورد برنامه‌های فکاهی و بهره‌مندی از نمایشنامه‌های دنباله‌دار رادیویی)، شرام (سال ۱۹۴۲ در مورد انگیزه‌های علاقه‌مندی به موسیقی سنگین رادیویی) و ولف^۵ و فیسک^۶ (سال ۱۹۴۹ در مورد توسعه علاقه‌مندی کودکان به کمدی) و برلسون^۷ (سال ۱۹۴۹ در مورد کارکردهای مطالعه روزنامه) ارائه گردید. (کاتز و همکاران، ۱۹۷۴)

بیشتر تحقیقات در شرایطی انجام می شود که موقعیتهای زیستی - اجتماعی افراد در نظر گرفته شده‌اند و این روش طبقه‌بندی امکان می‌دهد که بتوان از مدارک و اسناد موجود در این مورد استفاده کرد. بنابراین، دسته‌های مورد نظر از طریق عواملی مانند جنس، سن، شرایط اقتصادی (به عبارت دقیقتر درآمد اعلام شده)، محل سکونت و احتمالاً مذهب مشخص می شود. اینها عواملی هستند که با اتکای به آنها، محقق می‌تواند اطلاعات نسبتاً دقیقی را به ساده‌ترین و سریعترین صورت ممکن به دست آورد. (کازنو، ۱۳۶۵)

هاگن^۸ (۱۹۹۴) در مطالعه خود گرایش افراد کم سواد را به محتوا نشان می‌دهد. در جالی که افراد تحصیلکرده بیشتر به جنبه‌های شکلی و ظاهری خبر توجه دارند آنان نشان می دهند که از ساختار اخبار آگاهی کامل دارند.

نگوین^۹ (۲۰۰۸) در تحقیق خود بر روی نقش رادیو و تلویزیون در خصوص زمینه‌های آموزشی و ارائه هویت به اقلیتهای قومی کشور ویتنام متمرکز شده است. نتایج تحقیق وی حاکی از آن است که رادیو و تلویزیون متضمن نقشهای منفی نظیر تکیه هر چه بیشتر جوانان به عناصر فرهنگی خارجی، استفاده از رادیو و تلویزیون به عنوان ابزار طرحهای سیاسی و نقشهای مثبت از قبیل جایگزینی تدریجی آداب و رسوم کهنه و قدیمی نامناسب و ارتقاء سطح زندگی اقلیتهای قومی با هدایت مردم به سمت کشاورزی و دامداری بهینه می باشد.

در تحقیقی دیگر امانوئل^{۱۰} (۱۹۹۵) به بررسی کارایی ارتباطات و توسعه روستایی در آفریقا پرداخته و ارتباطات موجود، سیاستها و فعالیتهای سازمانها ی بین المللی دست اندرکار در مناطق آفریقا، وسایل ارتباطاتی و توسعه فناوری روستایی و...مورد بحث وتفحص قرار داده است.

در ایران نیز در پژوهشهای معدودی که در مورد بهره‌مندی مخاطبان از ارتباطات صورت گرفته، تاثیر عوامل مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است.

سهرابزاده و عبدی (۱۳۷۱) در بررسی چگونگی بهره‌مندی شهروندان تهرانی از مطبوعات به این نتیجه می‌رسند که انگیزه سرگرمی در میان افراد با میزان تحصیلات پایین بیشتر است. همچنین، انگیزه آگاهی از مسائل سیاسی روز با

1- katz

2 - Lazarsfled

3 - Stanton

4 - Herzog

5 - Wolf

6 - Fisk

7 - Bersion

8 - Hagen

9 - Nguyen

10 - Emmanuel

افزایش سن اشخاص قوت می‌یابد و نیز با کاهش سطح تحصیلات، تمایل به معرفی تلویزیون به عنوان یک رسانهٔ جانشین مطبوعات در رفع نیازهای خبری بیشتری می‌شود.

تحقیق بهرامی (۱۳۸۱) در خصوص بررسی عوامل موثر بر میزان بهره‌مندی فرهنگیان از وسایل ارتباط جمعی (مطالعه موردی: دبیران مقطع متوسطه شهر شیراز) حاکی از آن است که بطور کلی میزان بهره‌مندی فرهنگیان در حد متوسط می‌باشد و رابطه معناداری با عوامل و متغیرهایی نظیر نوع سکونت، درآمد، رضایت شغلی، میزان تحصیلات، میزان دسترسی به رسانه‌ها و جذابیت رسانه‌ها دارد. از طرف دیگر عواملی نظیر جنس، وضعیت تأهل، رشته تحصیلی، سابقه کار، در این تحقیق تفاوت معنی داری را در میزان بهره‌مندی نشان نمی‌دهند. در پایان نیز با ارائه مدلی و با استفاده از تکنیک تحلیل مسیر به نقش متغیر مداخله‌گر (ادراک اجتماعی) پرداخته شده است که نشان می‌دهد بیشترین تأثیر متغیرهای مستقل بصورت مستقیم و بدون واسطه است.

نتایج تحقیق بختیاری (۱۳۸۸) در خصوص بررسی میزان مخاطبان شبکه‌های استانی و محلی سیما و رضایت آنان از برنامه‌های این شبکه‌ها حاکی از آن است که ۱۸ درصد از مردم شهرهای مورد پژوهش هفت روز در هفته در فصل زمستان بیننده برنامه‌های شبکه‌های استانی سیما بوده‌اند. نتایج تفصیلی نشان می‌دهند که پاسخگویان در شهر ایلام با ۷۶ درصد بیشتر از مردم دیگر شهرها و پاسخگویان در شهر بندرعباس با ۴۰ درصد کمتر از دیگر شهرها، بیننده برنامه‌های شبکه استانی سیما هستند. میانگین مدت زمان تماشای برنامه‌های شبکه‌های استانی سیما در بین بینندگان این شبکه‌ها یک ساعت و ۴۷ دقیقه در شبانه روز بوده است. از میان بینندگان شبکه‌های استانی و محلی سیما در فصل زمستان، ۵۸ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد از برنامه‌های شبکه‌های استانی و محلی سیما رضایت داشته‌اند و درصد رضایت در شهر ایلام بیشتر و در شهر قزوین کمتر از سایر شهرها بوده است. همچنین از میان بینندگان، ۸۷ درصد اظهار کرده‌اند که بیننده بخشهای خبری سیمای استانی و محلی هستند. ۷۴ درصد از بینندگان نیز در حد زیاد و خیلی زیاد سیمای استانی و محلی را دارای سرعت لازم در انعکاس اخبار می‌دانند. شایان ذکر است ۸۲ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد به اخبار و گزارشهای خبری سیمای استانی و محلی اعتماد دارند.

نقیبی (۱۳۷۵) نیز در تحقیق خود تحت عنوان بررسی میزان بهره‌مندی جوانان از محتوای وسایل ارتباط جمعی: رادیو، تلویزیون و مطبوعات خاطر نشان می‌سازد که جوانان مورد مطالعه نه تنها از بین رسانه‌ها به تلویزیون بیشترین دسترسی را دارند بلکه گرایش آنها نیز به طرف این رسانه بیشتر از رسانه‌های دیگر است. مهمترین توقع و انتظار جوانان از رسانه‌ها متوجه مسولیت اجتماعی این وسایل است. کمبود وقت یکی از دلایل مهم گوش نکردن به برنامه‌های رادیو، از سوی جوانان ذکر شده است که با بی‌محتوایی برنامه‌ها رابطه مستقیمی دارد.

شاهنوشی و کریمی (۱۳۸۳) در تحقیق خود به بررسی عوامل موثر بر گرایش دانش‌آموزان دورهٔ شهر اصفهان به سریالهای تلویزیونی پربیننده و تحلیل موضوع و محتوایی این سریالها پرداخته و در مطالعه خود سریالها را توسط دانش‌آموزان اولویت بندی کرده و تحلیل محتوا، نوع سریالها و میزان برخی شاخصهای مورد نظر را مشخص کرده‌اند.

ارزیابی میزان بهره‌مندی روستاییان از رسانه‌های ارتباط جمعی با تاکید بر پیامهای رسانه‌ای جهاد سازندگی تحقیق دیگری است که به توسط رضوی زاده (۱۳۷۹) انجام گرفته است و نتایج آن نشان می‌دهد که استفاده از برنامه‌های تلویزیونی جهاد با سن روستاییان رابطه ندارد. در همه گروه‌های سنی، کمی بیشتر از نصف روستاییان این برنامه‌ها را می‌بینند. اما گروههای سنی پایین‌تر رضایت بیشتری از برنامه‌ها دارند. استفاده از رادیو نیز با سن افراد رابطه ندارد و اکثر افراد از رادیو استفاده نمی‌کنند. و اکثراً نیز تا کنون برنامه‌های رادیویی جهاد سازندگی را نشنیده بودند. در میان شنوندگان برنامه‌ها اکثر افراد اظهار داشته‌اند که از برنامه‌ها به میزان زیادی راضی هستند. نتایج تحقیق نشان داد که

سن افراد با مطالعه مجلات رابطه دارد. افراد کم سن تر استفاده بیشتری از مطبوعات می کنند و اکثرا نیز مجلات جهاد سازندگی را مطالعه نمی کنند. یافته ها نشان دادند که جنسیت افراد با تماشای برنامه های تلویزیونی جهاد رابطه ندارد و اکثرا رضایت خود از برنامه های تلویزیونی جهاد را متوسط و یا کم بیان داشته اند. زنان کمتر از مردان برنامه های رادیویی جهاد را شنیده اند و در میان شنوندگان، یک سوم افراد رضایت خود را زیاد بیان داشته اند. اما جنسیت افراد با مطالعه مطبوعات رابطه دارد. مردان بیشتر از زنان مجلات جهاد را مطالعه می کنند. یافته ها نشان دادند که افراد دارای سطوح تحصیلی بالاتر بیشتر از دیگران برنامه های تلویزیونی جهاد را تماشا می کنند اما رضایت شان از برنامه ها کمتر است. همچنین مشخص شد که سن افراد با استفاده از رادیو رابطه ندارد. نتایج همچنین نشان دادند که افراد دارای تحصیلات بالاتر بیشتر به مطالعه مطبوعات می پردازند.

با توجه به مواردی که مطرح گردید، هدف کلی و عمده مورد نظر در این تحقیق بررسی میزان بهره مندی روستاییان استان آذربایجان غربی از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی، انتظارات، علائق و خواسته های آنان در قالب برنامه های کشاورزی سیمای استانی بوده و هدفهای اختصاصی آن در راستای دستیابی به هدف کلی تحقیق عبارتند از:

- ۱- شناخت ویژگیهای فردی مخاطبین روستایی برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای.
- ۲- شناسایی میزان بهره مندی مخاطبین روستایی از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای.
- ۳- شناخت انتظارات و خواسته های مخاطبین روستایی برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای.
- ۴- شناخت میزان رضایت و نقاط ضعف و قوت برنامه های کشاورزی سیمای مرکز استان آذربایجان غربی از دیدگاه روستائیان.
- ۵- شناسایی برخی عوامل موثر بر میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای.

روش شناسی:

نظر به این که محقق در کنترل بکارگیری متغیرهای مستقل دخالتی نداشته است لذا تحقیق از نوع غیر آزمایشی است. همچنین براساس موضوع تحقیق از آنجا که محقق سعی دارد روابط متغیرها را بررسی کرده و موقعیت را آنچنان که هست و بدون دخالت هیچگونه متغیر اضافی توصیف نماید. لذا این پژوهش یک تحقیق علی - ارتباطی از نوع همبستگی یا همخوانی می باشد. علاوه بر این با توجه به اینکه پژوهش حاضر در سطح وسیعی اطلاعات و داده ها دست اول را از طریق پرسشنامه جمع آوری می کند. بنابر این تحقیق در قالب تحقیق پیمایشی نیز می باشد. (ساروخانی، ۱۳۷۷)

از لحاظ اینکه هدف این تحقیق در جهت رشد و بهتر کردن یک محصول، یک روال، یک فعالیت و خلاصه آزمودن مفاهیم نظری و مجرد (ذهنی) در موقعیتهای واقعی و زنده است، یک تحقیق کاربردی به شمار می آید. (سیف نراقی و نادری، ۱۳۷۲)

محدوده این تحقیق براساس اصلاحات موجود در سال ۱۳۷۶، شامل ۱۰۹ دهستان در ۱۴ شهرستان استان می باشد که این مجموعه حدود ۳۳۹۰ روستا و آبادی را در خود جای داده است. جامعه آماری شامل کلیه روستاییانی است که در ۳۳۹۰ روستا و آبادی استان آذربایجان غربی ساکن بوده و تعداد این افراد ۱۱۸۱۱۵۹ نفر می باشد. (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶)

از این میان با استفاده از روش نمونه گیری چند مرحله ای شامل نمونه گیری خوشه ای، نمونه گیری طبقه ای و تصادفی ساده تعداد ۵۲۱ نفر از بهره برداران کشاورزی که در ۳۲ روستای موجود در ۹ دهستان استان اسکان داشته اند، به عنوان نمونه های آماری انتخاب شدند. (منصوف، ۱۳۷۶)

برای گردآوری اطلاعات این پژوهش، از پرسشنامه های نظرسنجی استفاده شد. در این پرسشنامه ها به منظور دقت بیشتر و درک دقیق نظر پاسخگویان، هر دو نوع پرسش باز و بسته^۱ به کار رفته و تمامی اطلاعات، با توجه به اهمیت و ضرورت دقت در گردآوری اطلاعات و نزدیکی بیشتر با پدیده تنها از سوی پژوهشگر گردآوری شد.

به منظور تعیین روایی^۲ و پایایی^۳ ابزار سنجش و آزمون آن، یک مطالعه راهنما انجام گرفت. هدف از انجام این مطالعه، رفع نواقص احتمالی و در صورت نیاز، اصلاح ابزار سنجش بود. بدین منظور نخست پرسشنامه ای طراحی و با نظر سنجی از اساتید فن و کارشناسان و متخصصان ترویج، اعتبار صوری^۴ آن سنجیده شد. سپس با انجام ۳۰ مصاحبه (با افرادی که خارج از نمونه انتخاب شده بودند) مطالعه راهنما صورت پذیرفت. به منظور سنجش میزان پایایی پرسشهای طراحی شده برای سنجش متغیرهای مربوط به عوامل فردی، اجتماعی و فنی آزمون آلفای کرنباخ به کار رفت. مقدار ضریب پایایی آلفای کرنباخ^۵ برای پرسشنامه ۸۸/۰۹ درصد برآورد شده است.

که براساس نظر متخصصان در تأیید روایی، اصلاحات لازم انجام گرفت و پس از اطمینان از پایایی آن، فرم نهایی پرسشنامه تدوین و اطلاعات گردآوری شد. متغیرهای مستقل تحقیق شامل ۱۲ متغیر در خصوص متغیرهای فردی، متغیرهای اجتماعی-فرهنگی و متغیرهای مربوط به عوامل فنی برنامه ها و متغیر وابسته تحقیق نیز شامل میزان بهره مندی روستاییان از برنامه های کشاورزی شبکه استانی سیمای مرکز آذربایجان غربی بوده است.

پس از گردآوری اطلاعات، پرسشنامه کدگذاری شده و با استفاده از نرم افزار اس پی اس در محیط ویندوز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سعی محقق بر این بوده است که روابط بین متغیرها را در شرایط خاص تحقیق کشف کند. بنابراین در این نوع آمار از آزمون من - وایتنی، آزمون کروسکال-والیس و تحلیل عاملی به منظور اثبات وجود و یا نبود تفاوت و رابطه معنا دار بین متغیرها به کار گرفته شده است.

یافته ها و بحث:

بررسی برخی یافته های به دست آمده از پاسخگویان نشان می دهد که بیشترین پاسخگویان در گروه سنی ۲۹-۲۵ سال قرار دارند و میانگین سنی آنها در حدود ۳۱/۰۳ سال می باشد. ۲۲/۸ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات دوره راهنمایی بوده و شغل اصلی (فعالیت و منبع اصلی درآمد) آنان مربوط به شغل کشاورزی بوده و در هیچ یک از نهادهای اجتماعی عضویت نداشته اند.

همچنین نتایج تحقیق حاضر بیانگر آن است که قریب به ۹۹ درصد پاسخگویان دارای تلویزیون بوده و تنها ۱/۴ درصد آنان فاقد تلویزیون می باشند. بررسی بیشتر نشان می دهد که بیش از ۸۱ درصد پاسخگویان از برنامه های شبکه استانی، ۶۹ درصد از برنامه های شبکه سراسری و ۹/۳ درصد از شبکه های ماهواره ای استفاده می کنند.

1 - open & closed Ended Questions

2 - Validity

3 - Reliability

4 - Face validity

5 - Cronbach's Alpha

6 - Spss

بررسی تماشای سه برنامه اولویت دار شبکه استانی سیما نشان می‌دهد که برنامه های کشاورزی کنديولی و کنديمیز با ۴۵/۳ درصد دارای رتبه دوم بیشترین مخاطب در روستاهای استان بوده‌اند و نامناسب بودن زمان پخش برنامه‌ها و نداشتن وقت کافی از مهمترین دلایل عدم تماشای برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما توسط کشاورزان می باشد. اطلاعات حاصله بیانگر آن است که بیش از ۷۴ درصد پاسخگویان کیفیت دریافت شبکه استانی سیما را خوب و بدون مشکل ارزیابی کرده و مکان تماشای خود(۸۸ درصد) را منزل بیان نموده اند. همچنین بررسی ساعات تماشای برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما پاسخگویان حاکی از آن است که بیشترین فراوانی مربوط به بعد از اذان مغرب تا ۹ شب با فراوانی نسبی ۵۳ درصد می باشد.

بررسی نیازهای آموزشی برنامه‌ای پاسخگویان نشان می‌دهد که نیاز آموزشی برنامه‌ای آنان بیشتر در خصوص برنامه‌های فنی ، علمی و آموزشی در خصوص باغبانی، دامداری و زراعی بوده و میزان رضایت مخاطبین از محتوای برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما در حد متوسط به بالا بوده است.

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی میزان رضایت پاسخگویان نسبت به برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما

میانگین	اصلاً		خیلی کم		کم		زیاد		خیلی زیاد		گزینه سؤال
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲/۲	۹/۱	۴۴	۱۵/۱	۷۳	۳۷/۱	۱۷۹	۲۵/۱	۱۲۱	۱۳/۵	۶۵	-پرداختن برنامه‌ها به مسائل و مشکلات
۲/۳	۹/۱	۴۳	۱۵/۲	۷۲	۲۷/۲	۱۲۹	۳۶/۷	۱۷۴	۱۱/۸	۵۶	میزان تناسب با فرهنگ و آداب و رسوم
۲/۸	۴/۷	۲۲	۶/۸	۳۲	۱۵/۲	۷۲	۵۱	۲۴۱	۲۲/۴	۱۰۶	-میزان احترام به فرهنگ و آداب و رسوم
۲/۶	۳/۴	۱۶	۱۰/۷	۵۱	۲۹	۱۳۸	۳۷/۲	۱۷۷	۱۹/۷	۹۴	میزان قابل استفاده بودن مطالب برنامه‌ها برای روستائیان کم سواد
۲/۰۱	۷	۳۳	۱۷/۲	۸۱	۴۳	۲۰۲	۲۶/۸	۱۲۶	۶	۲۸	تنوع مطالب برنامه‌ها
۳/۳	۶۳/۸	۳۰۲	۱۴/۴	۶۸	۱۲/۱	۵۷	۵/۱	۲۴	۴/۷	۲۲	بی احترامی برنامه‌ها به زبان و لهجه
۲/۶	۵/۷	۲۷	۱۰/۱	۴۸	۲۰/۲	۹۶	۵۰/۹	۲۴۲	۱۳/۱	۶۲	میزان رضایت از نقش بازیگران
۲/۷	۴/۷	۲۲	۷/۸	۳۷	۱۹/۱	۹۰	۴۶/۲	۲۱۸	۲۲/۲	۱۰۵	میزان رضایت از نقش گزارشگران
۲/۳	۹/۱	۴۳	۱۵/۴	۷۳	۲۷	۱۲۸	۶۳/۳	۱۷۲	۱۲/۲	۵۸	توصیه تماشای برنامه‌ها به سایر افراد
۲	۶/۸	۳۲	۲۵/۷	۱۲۲	۳۷/۱	۱۷۶	۲۱/۳	۱۰۱	۹/۱	۴۳	میزان مطالب سطحی و پیش افتاده برنامه‌ها

نداشتن تنوع در محتوا و قالب برنامه‌ها، زمان نامناسب برنامه‌ها و کاهش توجه به فرهنگ بومی به ترتیب بیشترین نقاط ضعف مطروحه از جانب پاسخگویان در خصوص برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما بوده است. علاوه بر این بررسی نقاط قوت برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما حاکی از آن است که اجرای قوی مجریان و کارشناسان فنی توانمند دارای بیشترین فراوانی در نقاط قوت برنامه‌ها بوده‌اند.

علاوه بر این بررسی حاضر نشان می‌دهد که مخاطبین انتظار دارند برنامه‌ها متنوع شده و به زبان بومی و آموزنده تهیه گردند و در تهیه برنامه‌ها از انعکاس مشکلات روستائیان استفاده نمایند. تنوع و ازدیاد برنامه‌ها، توجه به فرهنگ بومی و رسیدگی به انتقادات از اهم پیشنهادات مخاطبین برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما در روستاها بوده است.

مهمترین نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که :

آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از آزمون من - وایت نی حاکی از آن است که هیچ یک از متغیرهای جنسیت و عضویت در نهادهای اجتماعی بر میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما تأثیر معنی‌داری ندارند.

همچنین آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از آزمون کروسکال - والیس نیز نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان رضایت از برنامه‌ها، کیفیت دریافت تصویر، انگیزه اصلی بهره‌مندی از برنامه‌ها، نیازهای آموزشی برنامه‌ای و استفاده از شبکه‌های مختلف و میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما اختلاف معنی‌داری وجود داشته و فرض H_1 فرضیات مذکور مورد تأیید قرار گرفته است.

جدول (۲) : نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق با استفاده از آزمون کروسکال - والیس

نتیجه آزمون	X^2_t	Sig	d.f	X^2_{kw}	متغیر وابسته	متغیر مستقل
تایید	۹/۴۹	۰/۰۰۰	۴	۴۲/۱۹۸	میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیما مرکز آذربایجان غربی	میزان رضایت از برنامه‌ها
تایید	۹/۴۹	۰/۰۰۰	۴	۳۳/۸۷۹	میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیما مرکز آذربایجان غربی	کیفیت دریافت برنامه‌ها
تایید	۱۱/۰۷	۰/۰۰۰	۵	۲۲/۷۲۷	میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیما مرکز آذربایجان غربی	انگیزه اصلی بهره‌مندی از برنامه‌ها
تایید	۹/۴۹	۰/۰۰۰	۴	۶۱/۷۷۱	میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیما مرکز آذربایجان غربی	نیازهای آموزشی برنامه‌ای
تایید		۰/۰۰۰	۲	۶۲/۳۴۷	میزان بهره‌مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیما مرکز آذربایجان غربی	استفاده از شبکه‌های مختلف

$P < ۰/۰۱^{**}$

$P < ۰/۰۵^*$

تحلیل عاملی

در خصوص تحلیل عاملی متغیرهای مؤثر بر میزان بهره مندی روستائیان از برنامه‌های کشاورزی سیمای مرکز آذربایجان غربی، ۴ عامل به شرح جدول زیر استخراج شده است که این عوامل کلاً ۵۷/۱ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند. قبل از انجام تحلیل عاملی محاسبه مقادیر **KMO** و آزمون بارتلت نشان می‌دهد:

$$KMO = ۰/۶۲۶$$

$$۰/۰۰۰ = \text{سطح معنی داری} \quad ۸۲۶/۲۳۹ = \text{آزمون بارتلت}$$

که فرض برابری ماتریس واحد با ماتریس ضرایب همبستگی به شدت رد می‌شود و متغیرها مستقل از هم نیستند و مقدار آماره **KMO** نیز در حد قابل قبولی قرار دارد.

جدول شماره (۳): مقدار ویژه و درصد واریانس عاملها

عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد تجمعی
۱	۲/۱۱۸	۱۷/۶۵۴	۱۷/۶۵۴
۲	۱/۷۱۰	۱۴/۲۵۴	۳۱/۹۰۷
۳	۱/۵۸۴	۱۳/۲۰۴	۴۵/۱۱۱
۴	۱/۴۳۳	۱۱/۹۴۳	۵۷/۰۵۴

متغیرهای سن، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات بیشترین همبستگی را با عامل اول دارند. این عامل که ۱۷/۶۵۴ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند تحت عنوان «سازه ویژگیهای فردی» نامگذاری شده است. همچنین متغیرهای میزان رضایت از برنامه‌ها، شبکه‌های مختلف و نیازهای آموزشی برنامه‌ای بیشترین همبستگی را با عامل دوم دارند. این عامل که ۱۴/۲۵۴ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند تحت عنوان «سازه انگیزشی» نامیده شده است.

متغیرهای جنسیت و شغل اصلی نیز بیشترین همبستگی را با عامل سوم دارند این عامل که ۱۳/۲۰۴ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند تحت عنوان «سازه اقتصادی» نامگذاری شده است. متغیرهای مناسب بودن زمان پخش برنامه‌های کشاورزی مورد علاقه و کیفیت دریافت برنامه‌های کشاورزی سیمای استانی دارای بیشترین همبستگی با عامل چهارم می‌باشند. این عامل که ۱۱/۹۴۳ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند تحت عنوان «سازه فنی» نامیده شده است.

پیشنهادات:

- ۱- با توجه به نتایج بدست آمده از تحقیق حاضر، برنامه‌های کندیولی و کندیمیز در اولویت بندی و برنامه‌های مورد علاقه حائز رتبه دوم از دیدگاه روستائیان بودند لذا پیشنهاد می‌شود که به منظور بهره مندی هر چه بیشتر بهره برداران کشاورزی از برنامه‌های مذکور درخصوص زمان پخش، آیت‌ها و تنوع در قالب و محتوا دقت بیشتری صرف گردد.
- ۲- نامناسب بودن زمان پخش، نداشتن وقت به واسطه نامناسب بودن زمان پخش و بی‌علاقگی و غیرمفید بودن برنامه‌ها مهمترین دلایل عدم تماشای برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی سیما توسط روستائیان ذکر شده است. لذا پیشنهاد می‌شود ضمن رعایت دقیق زمان پخش برنامه‌های کشاورزی (بعد از اذان مغرب) در خصوص روستاها و از شبکه استانی سیما صورت گیرد تا میزان بهره‌مندی از برنامه‌های مورد علاقه روستائیان افزایش یابد.
- ۳- طبق نتایج بدست آمده از مخاطبین شبکه استانی سیما، آنها به منظور افزایش اطلاعات، یادگیری مطالب جدید و نیز افزایش آگاهیهای فردی به برنامه‌های کشاورزی شبکه استانی تماشا می‌کنند. لذا لازم است برنامه‌ریزان، تهیه

کنندگان و دست‌اندرکاران شبکه استانی سیما، به این نکته توجه داشته باشند که چون هدف از پخش برنامه‌ها، آموزش و ارائه مطالب به مخاطبین می‌باشد و بینندگان و مخاطبین برنامه‌ها نیز بر اساس یافته‌ها با فعالیت‌های خاص خود که بیشتر جنبه کشاورزی (مردان) و خانه‌داری (زنان) دارند بیننده این برنامه‌ها هستند بنابراین این توصیه می‌شود در کنار یافته‌های تازه و بدیع به معرفی شیوه‌ها و روش‌های فنی (دانش بومی) خاص هر منطقه که بیشتر جنبه محلی و فولکلور دارد نیز پردازند چرا که معرفی و بیان راهکارهای بومی در کنار مسائلی جدید می‌تواند متناسب با نیازهای آموزشی و یادگیری مخاطبین باشد و علاوه بر حفظ و احیای دانش بومی، ارائه تحقیقات بدیع و همسو با روش‌های بومی سطح یادگیری و آموزش مخاطبین را ارتقاء خواهد داد.

۴- پیشنهاد می‌شود که زمینه و شرایط علمی - منطقی لازم در انتقال مفاهیم فنی، علمی و آموزشی کشاورزی از شبکه استانی سیما به شکل نمایشی و سریال‌های تلویزیونی فراهم گردد.

۵- در تهیه و ارائه مجموعه‌های تلویزیونی پیشنهاد می‌شود که به سه شاخص چند وجهی بودن، برانگیزاننده و فعال‌کنندگی برنامه توجه شایسته گردد.

۶- یافته‌های تحقیق در خصوص نقاط ضعف و انتظارات، بیشترین مورد تنوع در برنامه‌ها از نظر محتوا و قالب برنامه‌ها بود که بر این اساس پیشنهاد می‌شود که گزینه تنوع در محتوا و قالب برنامه‌ها به عنوان اصل اساسی تهیه برنامه‌ها مد نظر تهیه‌کنندگان بوده و در تهیه آنها از تمامی آیت‌های برنامه بصورت ترکیبی استفاده شود.

۷- به منظور برنامه ریزی فنی، علمی و آموزشی متناسب با نیازهای برنامه‌ای مخاطبین روستایی، افزایش میزان رضایت، اثر بخشی و کارایی برنامه‌ها لازم و ضروری به نظر می‌رسد که نظر سنجی در خصوص نیازهای برنامه‌ای مخاطبین روستایی از طریق کارشناسان دست‌اندرکار روستا، معتمدان، مطلقان و رهبران اجتماعی روستا و خود روستائیان صورت گیرد و براساس نیازسنجی به عمل آمده عنوان، محتوا و قالب برنامه‌ها تهیه و پخش گردند.

۸- همچنین پیشنهاد می‌گردد که ارزشیابی مستمر و پایانی در خصوص برنامه‌های کشاورزی مورد علاقه شبکه استانی و برنامه‌هایی که بیشترین مخاطبین را به خود اختصاص داده‌اند انجام پذیرد تا اینکه ضمن رفع نقایص و نقاط ضعف برنامه‌ها، ارزیابی از اثرات، پیامدهای فرهنگی، اجتماعی و میزان رضامندی روستائیان از برنامه‌های مذکور بدست آید.

منابع و مأخذ

- ۱- بهرامی، مصطفی. (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر بر میزان بهره‌مندی فرهنگیان از وسایل ارتباط جمعی (مطالعه موردی: دبیران مقطع متوسطه شهر شیراز). دانشگاه شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
  - ۲- بختیاری، ماریا. (۱۳۸۸). بررسی میزان مخاطبان شبکه‌های استانی و محلی سیما و رضایت آنان از برنامه‌های این شبکه‌ها در زمستان ۱۳۸۷. پیام پژوهش شماره ۹۳. سازمان صدا و سیما.
  - ۲- رشید پور، ابراهیم. (۱۳۶۸). ارتباط جمعی و رشد ملی، تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران.
  - ۳- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۱). جامعه‌شناسی ارتباطات. تهران: انتشارات اطلاعات.
  - ۴- سیف نراقی، مریم و عزت‌الله نادری. (۱۳۷۲). روشهای تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی. تهران: انتشارات بدر.
  - ۵- شاهنوشی، مجتبی و کریمی، شهره. (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر اولویت‌ها و علاقه دانش‌آموزان مناطق پنج‌گانه شهر اصفهان: سریال‌های تلویزیونی و تحلیل محتوای موضوعی آنها. فصلنامه مطالعات جوانان شماره ۷. سازمان ملی جوانان.
  - ۶- فرهنگ قائم مقامی، ابوالقاسم. (۱۳۵۵). مقدمه بر جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی. تهران: انتشارات فریدون علمی.
  - ۷- کازنو، ژان. (۱۳۶۵). جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی، (ترجمه: باقر ساروخانی و منوچهر محسنی). تهران: انتشارات سروش.
  - ۸- محسنیان راد، مهدی. (۱۳۷۲). ارتباط جمعی و توسعه روستایی. تهران: وزارت جهادسازندگی.
  - ۹- مرکز آمار ایران. (۱۳۷۶). سالنامه آماری کشور سال ۱۳۷۵. تهران، مرکز آمار ایران.
  - ۱۰- معتمدنژاد، کاظم. (۱۳۷۱). وسایل ارتباط جمعی. جلد اول. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
  - ۱۱- منصورفر، کریم. (۱۳۷۶). روشهای آماری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
  - ۱۲- نقیعی، آمنه خاتون مهرناز. (۱۳۷۵). بررسی میزان بهره‌مندی جوانان از محتوای وسایل ارتباط جمعی: رادیو، تلویزیون و مطبوعات. دانشگاه علامه طباطبایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
13. Elihu Katz, Jayc. Blumberg and Michael. (1974). "Utilization of mass communication by the individual" in the use of communication: current perspectives on. Grafications Research Beverley Wills – Caliph, Sage publications.
  14. Ingunn Hagen. (1994). Expectation patterns in TV News viewing "in communication in the new Millenniums communication Technology of Humanity. IAMCR Scientific Conference Seoul, Korea, p. 240
  15. Ngwainmbi, K.Emmanuel. (1995). Communication Efficiency and Rural Development in Africa: The Case of Cameroon. University Press of America, Inc. 4720 Boston Way, Maryland 20706.
  16. Thuy Thi Thu, Nguyen. (2008). the role of Ethnic Minorities in Vietnam. Thesis Submitted for the Degree: Master in Indigenous Studies, Faculty of Social sciences, University of Tromso.

Benefiting of Villagers from Provincial TV Networks Agricultural Programs:

A Case Study of Western-Azerbaijan Provincial TV Network

Behrooz Khezerloo¹, L.Naseri², S.J.F.Hosseini³

Abstract

The main purpose of this study was to assess benefiting of Villagers from provincial TV Networks Agricultural Programs in the rural areas of the Western-Azerbaijan Province. The research design of this study was carried out by descriptive-correlation methods. Through a multi stage stratified randomization sampling technique, 521 villagers were selected from 32 villages for the study. Content and face validity of instrument were established by an expert panel, which consisted of faculty members in the Department of Agriculture and Extension Education and extension officers in the Organization of Jihad-e-Agriculture. The questionnaire was field-tested. Reliability for the overall instrument was estimated at 0.88. The results indicated that 81 percent of villagers have watched agricultural programs of provincial TV network and Kandyoly & Kandimiz programs had high priority among other programs. Also the findings revealed that satisfaction of programs, quality of program receipt , mainspring of benefiting of programs, educational needs for programs and use of different TV networks had significant effects on benefiting of villagers from provincial TV network agricultural programs.

The results obtained from the factor analysis reveal that the four following factors, personal, motivational, economical and technical characteristics explain 57.1% of the variation of the benefiting of villagers from provincial TV network agricultural programs.

Keyword: Benefiting, Villagers, Agriculture, Provincial TV Network, Western-Azerbaijan Province.

---

¹.Research Associate and MSC of Extension and Agricultural Education

² . Ph.D. Urmia University Associated Professor

³ . Ph.D. Azad University Professor